

Poti in stranpoti nemščine na Slovenskem

Brigita Kosevski Puljić, Andreja Retelj

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko

Politične in družbene okoliščine so vedno odločale o tem, v kolikšnem obsegu in za kakšne namene so uporabljali nemščino na Slovenskem oz. izvajali njen pouk. V prispevku prikažemo kratek opis zgodovinskih dejstev, ki so vplivala na položaj nemščine, kar se je seveda najbolj odražalo v izobraževanju. Pri tem je od vsega začetka, tj. leta 1919, odigrala najpomembnejšo vlogo takratna »Germaniska filologija«, sedanji Oddelek za Germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko Filozofske fakultete. Kaj se je dogajalo v vmesnem času z nemškim jezikom na našem področju, kako se je spreminjal njegov status, kje smo zdaj in kam gremo, poskuša na kratko predstaviti pričujoči prispevek.

Ključne besede: zgodovina, germanistika, nemščina na Slovenskem, današnje stanje

Immer haben die politischen und gesellschaftlichen Umstände darüber entschieden, in welchem Umfang und zu welchem Zweck die deutsche Sprache auf dem slowenischen Gebiet verwendet wurde. Daher werden im Beitrag zunächst kurz die historischen Fakten hervorgehoben, die sich auf den Status des Deutschen auswirkten, was sich folglich in der Bildung manifestierte. Die damalige »Germanische Philologie«, die heutige Abteilung für Germanistik mit Niederlandistik und Skandinavistik, spielte hierbei bereits von ihren ersten Anfängen im Jahre 1919 die wichtigste Rolle. Was in der Zwischenzeit mit der deutschen Sprache auf slowenischem Gebiet passierte, wie sich ihr Status bis heute veränderte und wohin der Weg weiterhin führt, dies versucht der vorliegende Beitrag teilweise zu erläutern.

Schlüsselwörter: Geschichte, Germanistik, Deutsch auf dem slowenischen Gebiet, aktueller Stand

The extent and purpose of the use of German in what is now Slovenia have always been determined by the political and social circumstances. For this reason, the paper offers a short description of the historical facts that influenced the position of German, which is of course best reflected in what has happened with the German language throughout

these years, how its status has changed, where we are, and where we are headed in terms of education. From the very start, in 1919, it was the role of what was then called »German Philology« and what is today the Department of German and Scandinavian Studies at the Faculty of Arts that has played the most important role. The paper aims to present a brief overview of these developments, up to the present day.

Keywords: history, German Studies, German in Slovenia, the current situation

1 Uvod

Prispevek o nemškem jeziku v jubilejni monografiji ob stoletnici Univerze v Ljubljani, Filozofske fakultete ter Oddelka za germanistiko s skandinavistiko in nederlandistiko je velika čast in obveza, da napišeš nekaj, kar bo resnično izkazovalo poklon tem stotim letom, hkrati pa moraš zelo tenkočutno premisliti, kako boš izrazil vse, kar se je v teh letih dogajalo zaradi nemščine in z nemščino na slovenskih tleh. V prispevku bomo najprej predstavili kratek zgodovinski pregled dogajanja v zvezi z nemščino kot tujim jezikom na Slovenskem, se dotaknili študija in učenja nemščine na Filozofski fakulteti v Ljubljani in na kratko omenili učenje nemščine na nekaterih drugih fakultetah, pa tudi problematiko stanja nemščine v osnovni in srednji šoli. Zaradi neustreznih rešitev pri realizaciji pouka nemščine kot obveznega izbirnega predmeta oz. neobveznega izbirnega predmeta v osnovni šoli bomo na koncu prispevka tej temi posvetili malo več pozornosti, kolikor nam pač dopušča prostor.

2 Pogled nazaj

V zgodovini naše sedanje države se je dogajalo marsikaj, kar je bilo vedno povezano tudi s tujimi jeziki, ki so bili Slovencem nemalokrat vsiljeni, vendar se ta kratek kronološki opis nanaša samo na nemščino.

V Kraljevini Jugoslaviji so se Slovenci prvič po več stoletjih osvobodili nadvlade nemške kulture in nemščine kot učnega jezika, kar se je očitno zrcalilo tudi v šolstvu. Učni jezik v osnovnih in srednjih strokovnih šolah je bil slovenski, nemški otroci so se morali poleg nemščine učiti tudi slovenščino.

V času nemške okupacije v drugi svetovni vojni je na določenih področjih postala učni jezik in s tem vedno tudi uradni jezik spet nemščina, po kapitulaciji Italije pa so se ta področja potem še razširila. So pa pod okriljem narodnega odpora nastajale partizanske šole s slovenskim učnim jezikom.

Na okupiranih področjih so delovale nemške osnovne šole, kjer je bil učni jezik izključno nemški. Da bi učenci lahko sledili pouku, so pred vstopom v šolo zanje organizirali tečaje nemščine, seveda vse z namenom čim bolj učinkovite nemške asimilacije. Glavni predmeti v šoli so bili petje nemških pesmi, športna vzgoja in jezikovne vaje (Ostaneč 1969).

Z osvoboditvijo leta 1945 se je končno zaključila tudi germanizacija Slovenije. V prvih povojnih letih je nemščina za nekaj časa popolnoma izginila iz šol, kasneje pa se je začela postopoma pojavljati v gimnazijah, potem v srednjih strokovnih šolah in na določenih območjih tudi v osnovnih šolah. V prejšnjem stoletju, približno zadnjih 30 let, so se v osnovni šoli učenci lahko učili nemščino tudi kot prvi tuji jezik. V samostojni Sloveniji pa je nemščino kot prvi tuji jezik vedno bolj izrivala angleščina oz. so se vodstva šol tudi pod pritiski staršev odločala raje za angleščino. V sekundarnem izobraževanju skoraj praviloma igra nemščina vlogo drugega ali tretjega tujega jezika.

3 Germanistika in nemščina na Filozofski fakulteti v Ljubljani

Od ustanovnega leta Univerze in Filozofske fakultete v Ljubljani govorimo o »Germanski filologiji«, kasneje pa o »Germanskih jezikih in literaturah«. Predavanja na germanistiki so se začela v letnem semestru 1920. Do leta 1938 je na germanistiki diplomiralo 79 študentov.

Med drugo svetovno vojno v času italijanske okupacije so bila predavanja lahko v slovenščini, večinoma pa so morala imeti povzetke v italijanščini. Po kapitulaciji Italije in zasedbi nemških okupatorjev leta 1943 na Univerzi ni bilo novih vpisov niti predavanj, dotedanji študenti pa so lahko opravljali izpite in pisali svoje zaključne naloge.

Leto 1945 pomeni osvoboditev izpod nemške okupacije in jasen mejnik med preteklostjo in prihodnostjo. Vprašanje, kako obravnavati jezik okupatorjev – takrat je bila nemščina »lingua non grata« –, je dobilo odgovor v preusmeritvi na angleščino, ki naj bi bila nujno potrebna za izobraževanje številnih učiteljev in učiteljic angleščine, saj jih je po vojni primanjkovalo. Takratna nova država je potrebovala čas, da si je opomogla tudi v odnosu do nemškega jezika.

3.1 Nove generacije germanistike

Posledično se je germanistika kot znanost o nemškem jeziku in literaturi začela znova pojavljati v petdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je prišla druga generacija učiteljev slovenske germanistike. Ta je bila že bolj povezana s prakso, saj so prihajali na oddelek tudi učitelji s predhodno dolgoletno prakso iz šol. To je pomenilo tudi večjo zastopanost jezikovnih vaj po eni strani in izenačeno ponudbo jezikovnoteoretičnih in literarnozgodovinskih predavanj po drugi strani. S prihodom tretje, četrte in nazadnje pete generacije germanistov nastopi obdobje specializacij posameznih znanosti. Leta 1998 se skupni oddelek za germanistiko in anglistiko razcepi na dva oddelka in tako nastaneta Oddelek za anglistiko in amerikanistiko in Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko. Na slednjem so nastale katedre za starejšo nemško literaturo, za novejšo nemško literaturo, za sodobno nemško literaturo, za jezikoslovje in nazadnje še za didaktiko nemščine.

Nemščina je bila (ponekod še vedno je) del univerzitetnih programov prve, ponekod tudi druge stopnje nekaterih univerzitetnih programov na nejezikovnih oddelkih Filozofske fakultete, na primer na oddelkih za etnologijo in kulturno antropologijo, za zgodovino, za primerjalno književnost, za umetnostno zgodovino, za muzikologijo, kjer so poučevali (ali še poučujejo) lektorji z oddelka za germanistiko. Nemščina kot tuji jezik je del programov tudi na nekaterih drugih fakultetah, akademijah in visokih šolah, na primer na Ekonomski fakulteti, Fakulteti za humanistiko, Turistični fakulteti (Turistica), Fakulteti za management in pravo, Akademiji za glasbo. Žal pa se je v zadnjih letih kar nekaj oddelkov na FF UL, pa tudi drugih fakultet, odločilo, da v njihovih študijskih programih ni več prostora za nemščino kot tuji jezik.¹

Na Oddelku za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko je v vseh teh letih diplomiralo veliko germanistk in germanistov, ki so do 90. let prejšnjega stoletja vpisali vedno vsaj dve smeri študija: predmet A in predmet B, lahko pa tudi predmet C. Pozneje so se predmeti oz. študijske smeri izenačile, tako da so diplomantke in diplomanti dobili po opravljenih diplomah univerzitetna naziva za dve stroki (ali celo tri). Na germanistiki so pridobili naziv profesorica ali profesor nemškega jezika, saj je bil ves študij do leta 1988 tudi pedagoški. Zato so večinoma delali kot učno osebje v jezikovnih, osnovnih in srednjih šolah ali centrih za tuje jezike, pa tudi kot prevajalci, v podjetjih ali v medijskih hišah in založbah. Po letu

1 Več podatkov o tem najdemo v raziskavi Melite Djurić (1993).

1988 so se programi ločili na nepedagoške in pedagoške. Predvsem pri slednjih so se vedno močnejše in glasneje začele pojavljati zahteve po uresničevanju praktičnih znanj, ki so izhajala iz teoretičnega védenja. Pedagoški programi na FF UL so končno dobili malo več vsebin, ki so bile nujno potrebne tudi za bodoče učiteljice in učitelje nemščine.

3.2 Magistrski pedagoški študijski programi Nemščina in Nemcistika

V skladu z bolonjsko prenavo smo na oddelku zasnovali in izdelali nove univerzitetne programe prve in druge stopnje. Magistrski enopredmetni pedagoški študijski program Nemščina in magistrski dvopredmetni pedagoški študijski program Nemcistika sta s prenavo učnih načrtov pridobila ne samo večji obseg kontaktnih ur znotraj posameznega programa, temveč sta se tudi vsebinsko spremenila v smislu večje specializacije posameznih tujejezičnih didaktičnih področij. Tako študentke in študenti danes razen obveznih predmetov, kot so Didaktika nemščine, Literarna didaktika, Zgodnje učenje in poučevanje tujega jezika in Raziskovanje tujejezičnih učnih procesov izbirajo v obeh letih študija tudi med naslednjimi predmeti: Informacijsko-komunikacijska tehnologija pri pouku tujih jezikov, Preverjanje in vrednotenje znanja pri pouku nemščine, Razvijanje jezikovnih zmožnosti in Razvijanje ustvarjalnega pisanja pri pouku nemščine. Vsi predmeti potekajo v nemščini.

Povezovanje med nekaterimi specialnimi didaktikami pa omogoča tudi našim študentom, da pridobijo znanja zunaj obstoječih tem, ki jih obravnavamo na katedri, tako da na ta način pridobijo še dodatna poglobljena znanja iz nekaterih tem. Tukaj je treba poudariti odlično sodelovanje med didaktiko nemščine in didaktiko francoščine (mikropoučevanje,² teme iz zgodnjega učenja in poučevanja tujega jezika). Na srečo se je z bolonjsko prenavo moral spremeniti tudi odnos do konkretnih znanj, ki jih potrebujejo prihodnji učitelji in učiteljice. Tako se je končno uresničila želja vseh sodelujočih v tem procesu, da se poveča količina strnjene neposredne pedagoške prakse študentov.

Glede na vsakoletne evalvacije po končani pedagoški praksi so študentke in študenti zadovoljni s pridobljenimi kompetencami v novih programih, še posebej s specifičnimi profesionalnimi kompetencami, ki jih pridobivajo v okviru didaktike nemščine. K temu zagotovo pripomore tudi sodelovanje visokošolskih didaktičark

2 Več o tem v Retelj in Kosevski Puljić (2016).

v različnih fakultetnih ali drugih projektih, kjer se védenja in znanja povezujejo in nadgrajujejo. Mednarodno sodelovanje z didaktikami in metodikami na tujih fakultetah prav tako prinese s seboj nove izkušnje in spoznanja, ki spodbujajo reflektivno razmišljanje o lastnem izobraževalnem delu na fakulteti.

Zelo intenzivno sodelovanje poteka na Katedri za didaktiko nemščine tudi s srednjimi in osnovnimi šolami, natančneje z mentoricami in mentorji pri pouku nemščine, kjer se urijo prihodnji učitelji in učiteljice nemščine na pedagoški praksi.

Katedra za didaktiko nemščine je v zadnjih 30 letih pod okriljem Centra za pedagoško izobraževanje FF UL izvedla tudi številne programe izpopolnjevanja učiteljic in učiteljev nemščine. Tako je bilo na seminarjih med drugim usposobljenih preko 100 mentorjev in mentoric za spremljanje praktikantov in praktikantk med šolsko prakso pri pouku nemščine.

4 Stanje nemščine na šolah

V nadaljevanju se natančneje posvečamo stanju nemščine na osnovnih šolah, ki je kamen spotike že več kot deset let. Rezultati tega stanja pa se zagotovo odražajo tudi v srednjih šolah, kjer je, z izjemo gimnazijskih programov, nemščina kot drugi tuji jezik malodane izginila iz obveznega dela programa. Zelo očitno se to kaže pri upadanju števila kandidatov in kandidatk, ki opravljajo splošno maturo iz nemščine. Leta 2000 jih je splošno maturo iz nemščine opravljalo 2110, leta 2018 pa le še 616. Vzroki za to so zelo različni, eden izmed njih je zagotovo nižja nataliteta v določenem obdobju, obstajajo pa tudi malo bolj kompleksni vzroki, na primer ukinitve možnosti upoštevanja najvišjih doseženih točk pri dveh tujih jezikih na višji ravni. Naslednji vzrok pa je prav gotovo povezan z osnovno šolo, kjer se status nemščine skoraj nenehno spreminja, in to na račun kakovosti znanja.

Poglejmo si natančneje spremembe urejanja statusa pouka nemščine kot tujega jezika v osnovni šoli. Če spremljamo pravne podlage³ za uvajanje nemščine v osnovno šolo od leta 1996 (mimogrede: teh pravnih podlag, ki temeljijo na *Zakonu o osnovni šoli* in njegovih spremembah, je v osmih letih kar za šest strani), ko je bil sprejet *Zakon o osnovni šoli* (*Uradni list RS, 12/1996 z dne 29. 2. 1996*) in s tem pravna podlaga za postopno uvajanje devetletke od leta 1998/99 dalje, z njo pa tudi za izbirne predmete, so učenci in učenke lahko izbrali tudi nemščino. 17. člen

3 <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4918#> (30. 7. 2019).

Zakona govori o izbirnih predmetih, gre pa pravzaprav za obvezne izbirne predmete. Tako so morale šole v 7., 8. in 9. razredu izvajati pouk tudi iz izbirnih predmetov. V 25. členu *Zakona* piše, da šola »za razvijanje različnih interesov učencev organizira interesne dejavnosti, ki jih določi z letnim delovnim načrtom«.

Zadnje šole v Sloveniji so začele z uvedbo devetletke in s tem z izvajanjem izbirnih predmetov (tudi nemščine) v letu 2001/2002. V tem obdobju je bila nemščina kot obvezni predmet prisotna le na nekaterih šolah. Na šolah z ustrežno kadrovsko zasedbo se je začela izvajati kot obvezni izbirni predmet. V letu 2001 je bil spet sprejet *Zakon o spremembah zakona osnovni šoli (ZOsn-B, Uradni list RS, št. 59/2001 z dne 19. 7. 2001)*, ki je zamaknil postopnost uvajanja devetletke do leta 2003/2004, saj verjetno povsod ni bilo ustrezne kadrovske zasedbe. Leta 2007 je bil sprejet *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F), (Uradni list RS, št. 102/2007 z dne 19. 11. 2007)*, v katerem je bilo mogoče v osnovni šoli uvesti nemščino kot drugi tuji jezik, in sicer kot obvezni predmet. Nekaj šol se je odločilo za ta korak. Po *Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli (ZOsn-H)*, s katerim je bilo določeno, da lahko šole tuji jezik (tudi nemščino) ponudijo kot neobvezni izbirni predmet, je bila ponekod nemščina ponujena v prvem razredu učencem, ki so se nemščino učili kot prvi tuji jezik. Ker pa učencem neobveznih izbirnih predmetov ni treba izbrati, če tega ne želijo, je bilo po tem zakonu možno učencem ponuditi nemščino v drugi in tretji triadi. V tej zakonski podlagi pa je bila ponujena še ena možnost: učenci se prvi tuji jezik (ponekod je to lahko tudi nemščina) lahko začnejo učiti že od drugega razreda dalje kot obvezni predmet. Dinamiko uvajanja je določal *Pravilnik o postopnem uvajanju prvega tujega jezika v drugi razred osnovne šole*. Do leta 2014 je bilo še nekaj sprememb, ki pa jih tukaj ne bomo navajali. Kot vidimo iz pričujočega besedila, področje poučevanja tujega jezika, pri katerem gre v večini primerov za nemščino, urejajo najrazličnejše zakonske podlage, najbolj jasno pa se pojavljanje različnih oblik poučevanja nemščine vidi prav skozi spreminjanje *Zakona o osnovni šoli* in *Zakona o uravnoteženju javnih financ*, ki je povzročil še večji kaos na škodo učencev in učenk, ki so se želeli učiti nemščino. To področje je z vidika večine udeleženi-
nih popolnoma neprimerno urejeno.

Če povzamemo dinamiko uvajanja nemščine v osnovno šolo od leta 1996, je potekala tako:

- interesna dejavnost in obvezni predmet (na nekaterih šolah v Sloveniji, drugod je angleščina);

- obvezni izbirni predmet v devetletni OŠ;
- poskus uvedbe obveznega drugega tujega jezika – se ne uveljavi množično;
- neobvezni izbirni predmet v devetletki.

Poglejmo natančneje, kaj to dejansko pomeni: šole večinoma ponujajo nemščino 2-krat na teden po eno uro, in sicer v drugem razredu osnovne šole kot interesno dejavnost, v 4., 5. in 6. razredu kot interesno dejavnost ali obvezni izbirni predmet, s tem da je omogočeno učenje popolnim začetnikom v 4. ali 5. razredu. Tako imamo praktično lahko tri različne stopnje znanja v eni skupini (če se pridružijo še tisti, ki so izbrali v drugem razredu interesno dejavnost). Velika večina šol ima zgolj eno skupino za učenje nemščine na tej stopnji. V tretji triadi šole ponujajo nemščino kot obvezni izbirni ali neobvezni izbirni predmet. Na ta način lahko najdemo v 7. razredu čiste začetnike, ki jih nemščina sploh ne zanima, in nadarjene učenke in učence, ki so že usvojili znanje na ravni A1 in so večinoma tudi najbolj motivirani. Kaj lahko sklepamo iz vsega povedanega? Čarobna kombinacija po nasvetih raznih strokovnjakov (teoretikov) je kombinirana skupina.

Na to nepregledno in nerazumno stanje nemščine v osnovnošolskem programu so se z veseljem odzvali zasebniki, ki so takoj ponudili številne rešitve za učenje nemščine.

Iz podatkov je razvidno, da je v vseh jezikih, za katere obstajajo tudi javno veljavni programi, v programih, ki niso javno veljavni, več udeležencev in več izvedenih ur. Največ udeležencev se izobražuje po programih iz splošnega jezika, ki niso javno veljavni. To kaže, da se jezikovne šole prilagajajo potrebam udeležencev izobraževanja in prilagajajo izobraževalne programe povpraševanju.⁴

Zasebne jezikovne šole danes ponujajo raznovrstne jezikovne tečaje za otroke in mladostnike, ki so izjemno dobro obiskani. Učenci pridobijo tujejezično znanje zunaj javno veljavnega programa, saj se marsikateri starši zavedajo, kako pomembno je znanje tujih jezikov. Ne gre pa zanemariti dejstva, da se na tak način še bolj poglobljajo razlike med učenci, saj si učenja tujega jezika za plačilo ne more privoščiti vsaka družina.

Da bi si lažje ustvarili sliko stanja nemščine v praksi, smo v juniju 2019 opravili polstrukturirane intervjuje s tremi učiteljicami. Zastavili smo jim šest vprašanj,

⁴ Nacionalno poročilo MŠZŠ *Prerezi politike jezikovnega izobraževanja v Sloveniji iz leta 2004* (Grosman in dr.).

ki se nanašajo na programe, v katerih poučujejo, na njihove dosedanje izkušnje v zvezi z izvedbo pouka nemščine in z možnimi dejavniki, ki vplivajo na uspeh pri učenju. Vprašali smo jih tudi, kaj menijo o kombiniranem pouku, kako trenutni pogoji vplivajo na njihovo delo in motivacijo za poučevanje, kaj jih pri delu v šoli posebej moti in kaj jih veseli.

Vse učiteljice poučujejo nemščino kot obvezni izbirni predmet v tretji triadi, dve pa tudi nemščino kot neobvezni izbirni predmet v drugi triadi. Poleg tega dve učiteljici poučujeta tudi angleščino kot prvi tuji jezik, kar jima omogoča objektivno primerjavo med obema jezikoma glede motivacije, kontinuitete pouka, ur pouka, umeščenosti v urnik in obveznosti do predmeta. Učiteljice poučujejo od tri do dvajset let.

Pri vprašanju o opredeljevanju dosedanjih izkušenj učiteljice največ govorijo o motivaciji oz. o njenem pomanjkanju pri učencih in učenkah. Medtem ko dve učiteljici z daljšim stažem omenjata prisotno motivacijo v razredu, učiteljica, ki poučuje nemščino in angleščino, opaža pomanjkanje motivacije pri nemščini v primerjavi z angleščino. V tem vidi tudi vzroke za slabše znanje nemščine, doda pa še, da so za to krive tudi kombinirane ure pouka in nekontinuirani pouk.

Druga učiteljica sicer govori o pozitivnih izkušnjah, razloži pa, kaj po njenem mnenju zavira še večjo uspešnost usvajanja jezika. Na prvo mesto postavi razliko med notranjo in zunanjo motivacijo (starši). Takoj ponudi tudi rešitve za to.

Nemotivirani učenci večinoma ne vztrajajo dolgo pri tem izbirnem predmetu, pa tudi sama staršem odsvetujem, da otroka silijo hoditi na izbirni predmet, ki ga otroci ne želijo obiskovati. Srednje motivirane učence je lažje pridobiti. Zelo motiviranih učencev je tudi kar nekaj. S takimi je najbolj fajn, ker jih nemščina veseli, delajo naloge, radi hodijo in se učijo ter v učenju vidijo smisel. Za take, zelo motivirane, mi je najbolj škoda, da zanje na voljo nimam dovolj ur, kot na primer pri angleščini, kjer posamezniki po koncu OŠ dosežejo res visok nivo znanja.

Pri motivaciji tretja učiteljica izrazi zelo podobno mnenje, prav tako pa navede še druge vzroke za zmanjšano zanimanje za nemščino.

Vedno več staršev in učencev se zaveda pomena znanja tujega jezika in lepo je videti in poučevati učence, ki se z zanimanjem učijo še enega tujega jezika. Žal so izbirni predmeti na urniku kot predura ali prva ura ter zadnja ura (včasih celo blok ura), kar ne vpliva tako pozitivno na učence in njihovo zbranost. Zato je zelo pomembno, kako učitelj naredi učno uro zanimivo in pestro. Prav tako ima izbirni predmet minus predznak, ker se ne upoštevajo ocene pri vpisu v srednje šole in tako posledično nekateri učenci niso motivirani za učenje, znanje in doseganje dobrih ocen.

S kombiniranimi skupinami imajo različne izkušnje. Dve učiteljici izvajata kombinirane ure, ena pa nima kombiniranih razredov, ker poučuje v šoli, kjer imajo v vsakem razredu dovolj kandidatov in kandidatke za nemščino. So pa vse tri proti tako organiziranemu pouku, sploh če je potem v razredu tudi 26 učencev in učenek. Učiteljica z daljšim stažem je bila glede tega zelo kritična:

Kombinirane skupine so nebuloza par excellence. Kdor se je domislil tega in to uzakonil, ni imel niti najmanjšega pojma, o čem govori, in očitno ni niti pomislil, kako bo to izgledalo v praksi. /.../ S takimi zakoni učence namenoma oškodujejo za obiskovanje dobrega in kvalitetnega pouka, kar je njihova osnovna pravica.

Na vprašanje, kaj jih vseeno veseli pri njihovem poklicu, je najmlajša učiteljica, ki poučuje tudi angleščino, svoj intervju zaključila z besedami »Veseli me delo z otroki, ne glede na jezik. Verjamem, da me bogati.«

Učiteljica, ki je bila v svojih izjavah o organizaciji pouka nemščine malo bolj kritična, pa je na to vprašanje odgovorila:

Najlepše je, ko vidiš, kako učenci napredujejo, se razvijajo, s svojo glavo razmišljajo in to znajo povedati tudi v tujem jeziku. Super je, ko mi kdo pove, kako je kje uporabil jezik in se je spomnil to in ono, kar sem mu govorila, čudovito je videti rezultate NPZ-jev, ki so nad slovenskim povprečjem. Neprecenljivo je, ko mi kak bivši učenec reče, da je bilo pri meni super in da se je veliko naučil in mu je prišlo prav v gimnaziji ali kaki drugi srednji šoli, kjer ni imel nobenih težav.

Tretja učiteljica je povedala:

Veseli me, da nekateri učenci, ki so šibki in imajo težave pri učenju tujega jezika, kljub temu vztrajajo, se trudijo in obiskujejo nemščino do konca svojega šolanja. Veseli me, da si učenci poleg bralne značke, kjer so predpisane knjige, sposodijo tudi druge nemške knjige, ki bi sicer samevale na knjižnih policah v knjižnici. Veseli me, da so učenci pripravljene se dobiti po pouku in sestaviti mini gledališko predstavo v nemščini za starše, bratce in sestrice. Veseli me, da sem učiteljica nemščine v osnovni šoli.

Na vprašanje, kako trenutna situacija vpliva na samo izvedbo pouka in kaj bi bilo treba spremeniti, so vse intervjuvanke enotnega mnenja, ki je v skladu tudi s številnimi drugimi učiteljicami nemščine, s katerimi smo imeli neformalne pogovore. Po njihovem so največje težave, ki preprečujejo kakovostno poučevanje in učenje nemščine kot izbirnega predmeta v osnovni šoli, sledeče: prvič, neprimerna umeščenost v urnik, drugič, kombinirani oddelki (čisti začetniki in nadaljevalci, med katerimi so nekateri že na stopnji A2), tretjič, število učencev v kombiniranih oddelkih, in četrtič, posledica možnosti vpisa v vsaki triadi v začetniško skupino, kar povzroča »večno začetništvo« ipd.

Kot smo že omenili, se to prenaša tudi v srednje šole, kjer se vpišejo dijaki in dijakinje, ki so se že učili nemščino vsaj tri leta, pa tudi takšni, ki so se na tečajih učili morda že več let, ali pa čisti začetniki. Tudi takšno stanje vpliva na izgubo volje in motivacije do učenja pri dijakih in na nezadovoljstvo pri starših, seveda pa tudi pri učiteljih.

5 Zaključek

Zelo na hitro smo se sprehodili skozi zadnjih sto let, ko je bil nemški jezik na Slovenskem prisoten na različne načine. Ne glede na to, v kakšni obliki se nemščina pojavlja v izobraževalnih programih, ne moremo mimo dejstva, da je to jezik naših sosedov, poslovnih partnerjev, študijskih kolegov itd., zato je še toliko manj razumljivo in sprejemljivo, da položaja nemščine kot tujega jezika (in seveda tudi drugih tujih jezikov) ni mogoče smiselno in smotrno uvesti v izobraževalni sistem in ga urediti po celotni vertikali. Ad hoc rešitve in rešitve za vsako ceno so se na primeru drugega tujega jezika v Sloveniji pokazale za zelo škodljive. Vse več mladih se uči nemščino in tudi druge jezike v različnih programih, ki niso javno veljavni. Iz tega očitno izhaja, da šola svojega poslanstva na tem področju ne opravi. Škoda in hkrati nedopustno dejstvo. Kljub večletnim prizadevanjem učiteljc in učiteljev nemščine, da bi uredili to nevzdržno stanje, vedno zmanjka politične volje ali še boljše poguma, morda pa tudi motivacije pri odgovornih, da bi kaj ukrenili, potem ko bi se morda končno na lastne oči prepričali o resničnosti opozoril vseh, ki so vpeti v ta vrtiljak nedomišljenih in nespametnih odločitev. Torej, stroka pozna rešitve, le tisti, ki odločajo, jim morajo že vendar enkrat prisluhniti!

Literatura

- Bergant, Milica. (1958). *Poizkusi reforme šolstva pri Slovencih 1919–1929*. Ljubljana: Pedagoška knjižnica.
- Djurić, Melita. (1993). *Motivacija za učenje tujega jezika na nekaterih nejezikoslovnih višjih in visokih šolah*. Neobjavljeno magistrsko delo.
- Grosman, Meta in dr. (2004). Prerezi politike jezikovnega izobraževanja v Sloveniji. Nacionalno poročilo. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Projekt Sveta Evrope.
- Miladinović Zalaznik, Mira; Samide, Irena (ur.) (2010). *Zur Linde hier, sich dort zu Eiche wende: 90 Jahre Germanistik an der Universität Ljubljana*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko.

- Ostanek, France (1969). Pregled razvoja osnovne šole na slovenskem ozemlju od 1869–1969. *Ob stoletnici osemletne obvezne osnovne šole na Slovenskem 1869–1969*. Ljubljana: Razstava v Slovenskem šolskem muzeju.
- Retelj, Andreja; Kosevski Puljič, Brigita (2016). »Potrebujemo več prakse!«: kako bodoče učiteljice in učitelji nemščine vrednotijo svoje izkušnje z mikropoučevanjem? = »We need more practice!«: how future teachers evaluate their experiences with micro-teaching?. *Revija za elementarno izobraževanje*, 9 (4). 139–154.